om namens het kabinet een vervolgnotitie te sturen, zodat wij het debat hier meer inhoudelijk kunnen voeren. Ik heb dat voorstel vergezeld doen gaan van een beroep op de fractievoorzitters om dat inhoudelijke debat in deze Kamer te voeren. Diverse collega's hebben daar positief op gereageerd en ik denk dus dat dit zal gebeuren. Ik spoor het kabinet aan tot snelheid, maar die zal ongetwijfeld worden betracht. Dat biedt mij derhalve voldoende gelegenheid om mijn motie overbodig te verklaren en derhalve, uiteraard, in te trekken.

De **voorzitter**: Aangezien de motie-Rosenmöller (24118, nr. 1) is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De beraadslaging wordt gesloten.

□

De **voorzitter**: Ik dank de regering voor de verschafte informatie.

Voor wat betreft de orde van deze vergadering ben ik voornemens om de twee punten die voor vanavond waren gepland, vóór de dinerpauze te behandelen. Wij zullen dan beginnen met de klimaatbeheersing en zullen daarna de balansverkorting volkshuisvesting behandelen.

De vergadering wordt van 17.00 uur tot 17.15 uur geschorst.

Regeling van werkzaamheden

De **voorzitter**: Ik stel voor, te behandelen op dinsdag 28 maart, bij het begin van de vergadering, stuk 23669, nr. 9, de brief van de Tijdelijke commissie toezicht Verzekeringskamer, met het voorstel om haar te belasten met het onderzoek van de onderzoeksvragen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is een debat naar aanleiding van:

- **een algemeen overleg over de klimaatbeheersing**.

De beraadslaging wordt geopend.

□

Mevrouw **Augusteijn-Esser** (D66): Mijnheer de voorzitter! In de miljarden jaren dat de aarde bestaat, hebben vele klimaatwisselingen plaatsgevonden. De processen die daaraan ten grondslag lagen, konden niet worden beïnvloed. De klimaatveranderingen die nu langzaam ontstaan, zijn echter door menselijk toedoen veroorzaakt. Het Max Planck-instituut en ons eigen KNMI geven aan dat de klimaatverandering van dit moment voor ten minste 95% door externe factoren wordt veroorzaakt. Ten opzichte van het pre-industriële niveau is er sprake van een stijging van de aardtemperatuur van 0,7 graden. Ter illustratie vermeld ik een bericht uit The Guardian van 7 maart 1995: ''Afgelopen week brak een ijsberg van 78 km bij 37 km van het ijs in Antarctica, een vrij unieke gebeurtenis op deze schaal en tamelijk onverwacht. Tevens een gebeurtenis die wordt toegeschreven aan de opwarming van ons klimaat.''

Voorzitter! Tijdens de Milieuraad van de Europese Unie in Brussel hebben de milieuministers aangegeven, bereid te zijn aanvullende maatregelen te treffen om het broeikaseffect krachtiger aan te pakken, met name door het aanscherpen van de afspraken over de uitstoot van CO_2. In het algemeen overleg van hedenmiddag heeft de minister van VROM gesteld dat er mogelijkheden zijn en dat Nederland daarbij een belangrijke voortrekkersrol kan spelen, zoals ons land steeds heeft gedaan. In het kader van het NMP 2 is afgesproken, in het jaar 2000 te komen tot een reductie van CO_2 van 3% tot 5%. Zonder extra inspanningen zal dit niet lukken. Zelfs de 3%, waarvan nu de helft wordt ingevuld met behulp van de energieheffing voor kleinverbruikers, is al lastig te halen. Toch liggen er kansen. Een reeks van aanvullende maatregelen is mogelijk. Wij voelen ons wat dit betreft gesteund door de woorden van de minister, hedenmiddag gesproken.

Om dit beleid duidelijk te steunen, leg ik de Kamer een motie voor. Met de daarin vermelde termijn ''voor 1 januari 1996'' bedoelen wij: voor het kerstreces.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat:
- de meest recente schattingen, gedaan tijdens de laatst gehouden Milieuraad in Brussel, aangeven dat de uitstoot aan broeikasgassen binnen de Europese Unie in de periode van 1990 tot 2000 met 5 tot 8% zal toenemen;
- tijdens deze Milieuraad tevens door de landen binnen de Europese Unie de bereidheid is uitgesproken om het broeikaseffect krachtiger aan te pakken, met name door het aanscherpen van de afspraken over de uitstoot van CO_2;
- ook Nederland op nationaal en internationaal niveau haar bijdrage moet leveren aan een stabilisatie van broeikasgassen in de atmosfeer op een veilig niveau;
- in het NMP 2 is besloten dat in 1995 een besluit wordt genomen aangaande de min 5% CO_2-reductiedoelstelling en het daarmee verbonden pakket extra maatregelen;

verzoekt de regering:
- voor 1 januari 1996 inzichtelijk te maken en aan de Kamer voor te leggen welk pakket maatregelen nodig zou zijn om de in het NMP 2 aangekondigde emissiereducties te bereiken;
- via een kosten-batenanalyse nader inzichtelijk te maken hoe het rendement van investeringen ten behoeve van een verdere reductie van het broeikaseffect zo groot als mogelijk kan worden gemaakt, en daarbij zowel de in nationaal als internationaal verband te ondernemen activiteiten te betrekken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Augusteijn-Esser, Crone en Te Veldhuis. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 56 (23900-XI).

Mevrouw **Boers-Wijnberg** (CDA): Voorzitter! Ik heb een vraag over het vierde onderdeel van de overweging. Daarin staat dat er in het NMP 2 is vastgelegd dat er in 1995 een besluit inzake de doelstelling van min 5% CO_2. Voor de duidelijkheid, ook buiten deze Kamer, is het dan toch wel nuttig om aan te geven, hoe dit gegeven zich verhoudt tot de regeringsverklaring, waarin duidelijk sprake is van een reductie met 3% tot 5%, te bereiken met aanpassingsmaatregelen, zoals energiebesparing.

Augusteijn-Esser

Mevrouw **Augusteijn-Esser** (D66): Ook bij de Milieuraad is weer eens geconstateerd hoe moeilijk het is om een reductiedoelstelling te verwezenlijken, zelfs die van 3% tot 5%. Ik heb aangegeven dat er nu een reductie van 1,5% wordt bereikt met de maatregelen per 1 januari 1996 voor de kleinverbruikersheffing. Wij zullen aanvullende maatregelen moeten nemen om de doelstelling van 3% tot 5% te halen, waarbij ik ernaar streef, bij 5% uit te komen. Ik denk overigens dat dit voor ons allen geldt; het is ook de gedachte achter de motie, die daar ook voldoende ruimte voor geeft.

Mevrouw **Boers-Wijnberg** (CDA): De motie is ondertekend door vertegenwoordigers van de coalitiepartners en ze geeft eigenlijk een verandering van de regeringsverklaring aan.

Mevrouw **Augusteijn-Esser** (D66): Absoluut niet, u legt de motie echt verkeerd uit. Ik heb zoëven aangeduid hoe de motie gelezen moet worden. Het blijkt overigens ook al voldoende uit de tekst. En voor het geval dat u die doelstelling van een reductie met 5% wilt nazoeken, ik geloof dat die op bladzijde 73 van het NMP precies wordt uitgelegd.

Mevrouw **Boers-Wijnberg** (CDA): Even voor de duidelijkheid. Er staat in de motie dat er in 1995 een besluit zal worden genomen over de reductie van de CO_2-uitstoot met 5%. De aanduiding in de regeringsverklaring, 3% tot 5%, wordt dus veranderd in 5%.

Mevrouw **Augusteijn-Esser** (D66): Nee, de gedachte achter de maatregelen die in het tweede deel van de motie worden aangekondigd, is een reductie met 3% tot 5%, waarbij mijn inzet 5% is.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Ik lees in de motie dat u voor 1 januari 1996 inzichtelijk wilt maken, welke maatregelen nodig zijn om die reductie te bereiken. Waarom kiest u voor dit tijdstip? Het ligt na de behandeling van de begroting van VROM en andere begrotingen, zoals die van EZ. Maatregelen die wij eventueel met elkaar overeenkomen, kunnen dus op z'n vroegst pas in de begroting voor 1997 worden ingevoerd. Wordt het daardoor niet nog veel moeilijker om het door ons allen gewenste doel vóór het jaar 2000 te bereiken?

Mevrouw **Augusteijn-Esser** (D66): Wij hebben een tijdstip voorafgaand aan de begrotingsbehandeling 1996 overwogen, maar dat blijkt technisch ontzettend slecht uitvoerbaar te zijn. Dan moet er namelijk al in mei een nota met aanvullende maatregelen zijn. Ik heb in de toelichting gezegd dat ''voor 1 januari 1996'' moet worden gelezen als: in ieder geval voor het kerstreces, zodat wij er tijdens het kerstreces besluiten over kunnen nemen. Dan moet het mogelijk zijn om de maatregelen in te voeren.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Stel dat de Kamer, gelet op het pakket van maatregelen, een reductie met 5% mogelijk acht, ziet u dan de mogelijkheid om die reductie op tijd, dus voor het jaar 2000 te realiseren?

Mevrouw **Augusteijn-Esser** (D66): Dat is de bedoeling van deze motie.

□

De heer **Crone** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben naar mijn oordeel een goed algemeen overleg gehad, dat wij nu mooi en snel kunnen afronden. Mijn fractie hecht eraan dat het plenair gebeurt, omdat het hierbij gaat om een noodzakelijk optreden van Nederland in het buitenland. Door de eenheid die tegenover het buitenland nodig is, verbleken de verschillen die in eigen land wel eens bestaan. Ik ben dan ook blij met de teneur van het debat, waarin de doelstellingen van het NMP 2 nog eens duidelijk zijn bevestigd. Daarachter ligt het door mevrouw Augusteijn verwoorde brede gevoelen in Nederland, dat het misgaat met het klimaat als wij niet ingrijpen. Over die hoofdzaak zijn wij het eens.

Wij hoeven overigens niet alleen maar bang te zijn voor het oplossen van klimaatproblemen, want het neemt niet alleen onzekerheden weg, er zijn ook veel economische kansen aan verbonden. Technologisch zijn er heel veel opties en die kunnen heel goed in het economische proces ingepast worden. Zelfs bij het doorrekenen van het oorspronkelijke NMP door het Centraal planbureau is al aangetoond dat verdergaande energiebesparing zichzelf terugverdient. De vele studies die sindsdien zijn verschenen, hebben dat alleen maar bevestigd, tot en met de gisteren verschenen studie van het Wereldnatuurfonds. De timing van de maatregelen is dus wel buitengewoon belangrijk, evenals een zekere geleidelijkheid. Daarom moeten wij ook de zekerheid van die geleidelijkheid bieden aan economische actoren (burgers en bedrijven). Wij moeten ook de zekerheid bieden dat wij doorgaan, dus dat wij niet af en toe een maatregel nemen en dat er vervolgens in dat opzicht jaren niets gebeurt. Wij blijven het beleid geleidelijk aanscherpen.

De minister heeft nadrukkelijk gesproken over het doel om na 2000 door te gaan, in het verlengde van het commitment voor 2000. De doelstelling van 1% á 2% reductie van de broeikasgassen per jaar is een hanteerbaar element om in Berlijn in te brengen. Dat vat ik op als een toezegging. Het is een hanteerbaar element dat zij dit in handen neemt. De minister zal zich er zo sterk mogelijk voor inzetten om in Berlijn succes te boeken. Na Berlijn zal hier het resultaat besproken worden.

Joint implementation is een belangrijk instrument om een bijdrage te leveren aan de oplossing van het probleem tegen de laagste kosten, zij het niet in ons land. Wij moeten daarbij vermijden dat met name ontwikkelingslanden de indruk krijgen dat wij zo voor een koopje op de eerste rij willen zitten. Vandaar dat wij dit in de volgende motie hebben verwoord.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat:
- het instrument van joint implementation een belangrijke bijdrage kan leveren aan het voorkomen van ingrijpende klimaatveranderingen;
- dit instrument enerzijds kan worden ingezet ten behoeve van technologische kennisoverdracht in zowel de zich ontwikkelende landen als de landen in Oost-Europa;
- anderzijds joint implementation-projecten, gericht op bosaanplant, een bijdrage kunnen leveren aan de binding van CO_2;

herbevestigt de afspraken in het

Crone

NMP 2 en spreekt uit dat bij nieuwe verdragsverplichtingen met betrekking tot CO_2, joint implementation een belangrijke rol kan spelen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Crone, Augusteijn-Esser en Te Veldhuis. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 57 (23900-XI).

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Voorzitter! Ik wil de heer Crone graag nog een vraag stellen.

De **voorzitter**: U hebt vanmiddag al overleg gehad. Ik neem aan dat u nu een vraag stelt die niet vanmiddag ook is gesteld.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Mijn vraag gaat over de motie en de motie is zojuist ingediend. Het gaat ook om de motie van mevrouw Augusteijn, die de heer Crone ondersteunt. Hij heeft vanmiddag namelijk in het overleg gezegd: wij weten nu best al welke extra maatregelen er mogelijk zijn om de verdergaande doelstellingen te realiseren. Vindt hij ook niet dat het wat lang duurt, wanneer er pas eind van dit jaar een aanvullend pakket met maatregelen komt voor de mogelijke uitvoering van die min 5%?

De heer **Crone** (PvdA): Ik heb al gezegd dat de berekeningen voor heel veel maatregelen al op de plank liggen. Dus hoe eerder het kabinet met een brief komt over aanvullend beleid, des te beter. Voor de zomer komt EZ met een brief over de reparatie van de bezuinigingseffecten. Als daaraan een aantal andere maatregelen gekoppeld kunnen worden, zal mij dat een lief ding waard zijn. De opmerking, dat hierover uiterlijk voor het kerstreces gediscussieerd moet kunnen worden, moet niet zo opgevat worden dat dit geen dag eerder mag. Als het kabinet daarmee eerder komt, des te beter. In ieder geval kan het dan besproken worden in relatie tot bijvoorbeeld de klimaatnota.

□

Mevrouw **Boers-Wijnberg** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik heb met veel belangstelling naar de minister geluisterd en in mijn gezelschap natuurlijk het hele CDA. Zij schetste een beeld van de aanpak in Berlijn op de klimaatconferentie gedurende de komende veertien dagen.

Er moet gedrevenheid zijn. Ik heb tot mijn genoegen geconstateerd dat daarvan sprake is. Door alle fracties, ook die van de VVD, zijn er in dit kader stimulerende woorden gesproken. Ik heb zelfs enige spijt van het feit dat ik de houding van de VVD in Rio de Janeiro in de persoon van de heer Te Veldhuis ten tonele heb gevoerd. Dat is dus gelukkig verleden tijd.

Ik heb niet de dringende behoefte om moties in te dienen over plannen voor de huidige situatie in Nederland. Het is wel belangrijk om ten behoeve van de positie van het kabinet in Berlijn, waar het nu uiteindelijk over gaat, de zaken aan te brengen die nodig zijn. Daarom spreekt de motie-Crone mij wel aan.

Het klimaatbeleid moet ons hier bezig blijven houden. Dat moet op gepaste momenten gebeuren. Dit punt moet niet in één middag afgehandeld worden. Ik verzoek mijn collega's dan ook om na de klimaatconferentie in Berlijn opnieuw een algemeen overleg of plenair debat te voeren over het in Nederland noodzakelijke klimaatbeleid, alsook wereldwijd. Dat vind ik logisch.

Tot slot wens ik de minister en de ambtenaren veel succes en goede resultaten toe. Het klimaat vraagt daarom. Goed rentmeesterschap is dan ook nodig.

□

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Voorzitter! De Kamer heeft vanmiddag gepraat over de conferentie in Berlijn. Het is duidelijk geworden dat het iedereen zeer ter harte gaat hoe de toekomst van onze samenleving, van ons klimaat eruit zal zien. In het overleg is ons echter gebleken dat de minister niet van plan is, in Berlijn ambitieuze reductiedoelstellingen voor CO_2 na 2000 te bepleiten. Wij betreuren dat. Wij dringen er nogmaals bij de minister op aan, dit wél te doen. In onze optiek is zo'n doelstelling ook zeker mogelijk. Diverse studies laten zien dat er een wereld te winnen is als het gaat om de energiebesparing. De Icarus-studie, die is gemaakt in opdracht van het ministerie van VROM, laat zien dat 30% energiebesparing in 2000 mogelijk is zonder dat het tot extra kosten hoeft te leiden. Ook onderzoek van het Wereldnatuurfonds laat zien dat er heel wat mogelijk is: een reductie van 20% van CO_2 in 2005, met ook nog een forse toename van werkgelegenheid. De ambitieuze doelstelling van 20% reductie in 2005 is dus niet irreëel. Integendeel. Ik vraag de minister dan ook, vast te houden aan de strategie die is vastgelegd in het NMP 2, voluit gesteund door de Kamer. Ik leg de Kamer daarom de volgende uitspraak voor.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat in het NMP 2 is vastgelegd dat de strategie in internationaal verband ongewijzigd blijft en gericht is op onderzoek naar en stimuleren van de mogelijkheden van 20% CO_2-reductie in de geïndustrialiseerde landen in 2005 ten opzichte van de huidige uitstoot;

verzoekt de regering in het internationale overleg over de klimaatverandering een ambitieuze inzet te kiezen, uitgaande van de in het NMP 2 vastgelegde strategie, gericht op een 20% reductiedoelstelling voor 2005,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden M.B. Vos en Stellingwerf. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 58 (23900-XI).

De heer **Crone** (PvdA): Voorzitter! Omdat het algemeen overleg geen antwoord op mijn vraag opleverde, moet ik helaas de vraag herhalen hoe wij dat realiseren. Een reductie van 20% vergt bij een economische groei van 1% á 2% na 2000 een efficiencyverbetering van 25% á 30%. Hoe wil mevrouw Vos dat doen, terwijl zij in haar eigen verkiezingsprogramma een heffing voor grootverbruikers heeft afgeschaft?

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Ik heb vanmiddag al gezegd dat wij die heffing niet hebben afgeschaft. Ik wil in feite hetzelfde als in het NMP 2 is vastgelegd. Wij moeten internatio-

naal een strategie ontwikkelen die gericht is op onderzoek en op allerlei maatregelen om de doelstelling van 20% reductie te realiseren. Ik vraag de minister, dit als inzet te kiezen. Ik vraag haar te bevorderen dat de Europese landen daar gezamenlijk hun strategie op richten. De vraag of dat, gezien allerlei nieuwe ontwikkelingen, uiteindelijk zal lukken, is natuurlijk de volgende vraag. Het gaat mij erom dat Europa bij deze conferentie zegt: dit is onze ambitie, wij ontwikkelen nu gezamenlijk een beleid dat zich hierop richt, en daarbij zullen wij allerlei technische potenties die er liggen en die uit allerlei rapporten blijken, optimaal inzetten. Ik vind dat Nederland een van de landen moet zijn die hierbij het voortouw nemen.

De heer **Crone** (PvdA): De technische potenties zijn er, maar zij kunnen voor een deel pas ingezet worden door de oude bestaande installaties uit te schakelen, te vervangen enz. Dat is precies het tijdpad waar ik het over had. Dat wil ik volgen. Mevrouw Vos wil ons nu vastleggen op een reductie van 20% in 2005, maar zij durft niet te zeggen hoe wij die kunnen realiseren. Stel dat de minister dat binnenhaalt in Berlijn, moeten wij dan over een jaar een brief sturen waarin staat dat wij ons vergist hebben en dat wij het niet halen?

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): De studies waar ik het over heb, gaan wel degelijk uit van de bestaande situatie. Zij laten zien dat er via allerlei technische verbeteringen een vooruitgang mogelijk is. In de studies wordt ook gesteld dat er een tijdpad van een jaar of tien voor nodig is. Dan is echter wel degelijk de reductie van 20% mogelijk. Ook die studies gaan uit van het huidige bestaande en verouderde potentieel, dat omgevormd moet worden. Dat kan volgens de studies zelfs op een kosteneffectieve manier.

Het is belangrijk even de intentie van de motie uit te leggen. Het gaat er mij niet om, nu keihard vast te leggen dat wij die doelstelling moeten halen. Het gaat erom, vast te leggen dat dit onze inzet is. Het is van belang daarop je strategie uit te zetten en daarop je brede pakket van maatregelen in te zetten. Op die manier kun je Europa meekrijgen in de opvatting dat het die kant op moet gaan. Als wij tot zo'n inzet kunnen komen, is dat een grote stimulans om een energieheffing breed in te zetten. Dan zijn dergelijke middelen immers noodzakelijk.

Mevrouw **Augusteijn-Esser** (D66): Waarom steunt mevrouw Vos dan niet gewoon de motie die ik heb ingediend? Dat staat haar overigens nog vrij om te doen. De motie gaat uit van dezelfde inzet. In de motie wordt echter niet precies vastgelegd hoeveel er na 2000 zal worden gerealiseerd. U heeft vanmiddag in het algemeen overleg zelf gezegd, dat u niet wilt dat bedrijven onderuit worden gehaald en dat u ook de werkgelegenheidsaspecten van het een en ander hoog acht. Het Wereldnatuurfonds heeft een rapport gepubliceerd waarin het wel degelijk werkgelegenheidseffecten in positieve zin heeft berekend wanneer we komen tot een verdergaande reductiedoelstelling. Maar de minister heeft vanmiddag heel duidelijk aangegeven dat er ook na 2000 een doelstelling zal plaatsvinden en dat zij ernaar streeft, dat in ieder geval in te brengen in het klimaatoverleg in Berlijn. Waarom wilt u dan nu per se vastleggen hoeveel dat moet zijn? Ik denk namelijk dat u daarmee minder bereikt dan wat u wilt bereiken. Dat zou ik jammer vinden.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Ik vind het van belang dat de minister daar duidelijk maakt wat de inzet van Nederland is en dat zij een enthousiasmerende rol speelt in het debat in Berlijn. Het is van heel groot belang dat duidelijk wordt gemaakt wat de inzet zal zijn na 2000. Het rapport van het WNF is voor mij alleen maar een reden te meer om te zeggen dat het mogelijk is om 20% te reduceren in 2005 en er, in de optiek van het WNF, nog 70.000 banen bij te creëren. De mogelijkheden zijn er. Ik vraag de minister om die mogelijkheden volop uit te buiten en ze als richtsnoer voor haar inzet te kiezen. Daarop moet zij met haar Europese collega's een strategie ontwikkelen om dat ook te realiseren. Nogmaals, zo staat het letterlijk in het NMP 2 geformuleerd. Als mevrouw Augusteijn meent dat ik overvraag, dan moet zij nog maar eens naar dat NMP 2 kijken. De formulering die ik voor mijn motie heb gebruikt, kunt u daarin vrijwel letterlijk terugvinden.

De **voorzitter**: Ik neem aan dat u klaar bent?

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Nee, voorzitter, ik ben nog niet klaar. Ik wil nog een motie aan de Kamer voorleggen.

De **voorzitter**: Dan moet u die nu snel voorlezen, want u bent royaal over uw tijd heen.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Mijn tweede motie heeft betrekking op de reductiedoelstelling van 5% waarover wij later dit jaar zullen spreken.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat een verdergaande reductie van CO_2-emissies nodig is om een stabilisatie van de CO_2-concentratie in de atmosfeer binnen bereik te houden;

overwegende, dat in het NMP is vastgelegd dat in 1995 een besluit wordt genomen over de -5% reductiedoelstelling voor 2000;

overwegende, dat voor een heldere besluitvorming het gewenst is dat er inzicht bestaat in de noodzakelijke maatregelen voor een 5% CO_2-reductie in 2000;

verzoekt de regering uiterlijk met de begroting 1996 aan de Kamer voorstellen te doen voor maatregelen om in 2000 een CO_2-reductie van -5% te kunnen realiseren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden M.B. Vos en Stellingwerf. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 59 (23900-XI).

□

De heer **Stellingwerf** (RPF): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben zojuist in het algemeen overleg gesproken over de klimaatconferentie. Ik heb mijn ernstige zorg uitgesproken over het feit dat de doelstellingen wel vaak worden gesteld maar bijna even vaak niet worden gehaald. Binnen de EU is

bijvoorbeeld sprake van een CO_2-doelstelling die 5% tot 8% wordt overschreden. De ernst van de situatie wordt, naar onze opvatting, vaak onderschat. Mondiaal bezien gaat de economische ontwikkeling met een enorme snelheid voort, bijvoorbeeld in Zuidoost-Azië, waarbij wellicht sprake is van overschrijdingen van vele tientallen procenten in dat werelddeel. Wij weten dat niet precies, omdat daar geen CO_2-doelstellingen gelden.

Op basis van de eindige grondstofvoorraden en energievoorraden zullen we tegen grenzen oplopen. Voor Nederland geldt een CO_2-reductiedoelstelling van 3% tot 5%. De minister heeft erkend dat eigenlijk een doelstelling van 20% reëel zou zijn, maar dat daar wel een politiek draagvlak voor zou moeten zijn. Daar heeft zij gelijk in, maar daar zit wel het probleem. De politiek is tot op heden niet in staat om het mondiale milieuprobleem die prioriteit te geven die het in wezen zou moeten hebben. Vijf jaar geleden bleek dat nog wel mogelijk, maar nu staan criminaliteit, minderhedenbeleid, werkgelegenheidsbeleid bovenaan de politieke agenda en dat is veelbetekenend.

De eerste drie genoemde problemen sluiten aan op de dagelijkse belevingswereld van mensen en dat is op zichzelf natuurlijk interessant. Maar het mondiale milieuprobleem wordt daardoor niet kleiner. We zijn het met de minister eens dat het in wezen gaat om een continu onderliggend probleem waarover veel fundamenteler gesproken zou moeten worden. Zij heeft gezegd dat het te maken heeft met onze levensstijl en dat de maatregelen, hoe dan ook, tot aanpassing van die levensstijl zouden moeten leiden. Dat kan in eigen vlees snijden. Dat is waarschijnlijk ook de reden voor het feit dat de milieuproblematiek op de politieke agenda gezakt is. Het zal ons en de samenleving duidelijk moeten worden dat alle menselijke activiteit en alle samenlevingsproblemen die daaruit voortvloeien, uiteindelijk plaatsvinden op het substraat van de Schepping. De Schepping, die grenzen van draagkracht in zich bergt. Een Schepping waarvoor wij wel de verantwoordelijkheid hebben gekregen. Het zou goed zijn wanneer de minister die verdergaande discussie mede zou willen sturen. Als de minister met de door haar geëtaleerde intentie naar Berlijn gaat, schept dat bij ons zeker vertrouwen, maar op de langere termijn kan het echter niet anders dan dat er verdergaande maatregelen komen.

□

Minister **De Boer**: Mijnheer de voorzitter! Er is al een aantal keren aan gerefereerd, dat wij vanmiddag een buitengewoon belangrijke discussie hebben gehad over een probleem dat op het ogenblik nog niet alle aandacht heeft. De leden van de commissie die vanmiddag aanwezig waren, waren allen overtuigd van de zinvolheid van de discussie en van het nemen van maatregelen voor de korte en voor de langere termijn.

De motie-Augusteijn-Esser op stuk nr. 56 zie ik als een ondersteuning van het beleid. Met deze motie kan ik heel goed leven. Sterker nog, ik kan een heel goed milieubeleid voeren. Mevrouw Boers vroeg hoe het nu zit met die 5%. Ik lees de zinsnede in ieder geval zo, dat in dit jaar het besluit moet worden genomen of wij van 3% naar 5% konden springen. Dat wordt bedoeld met het laatste gedachtenstreepje. Ik interpreteer dat althans zo, en dat betekent dat er geen licht zit tussen het regeerakkoord en deze zinsnede.

Mevrouw **Boers-Wijnberg** (CDA): Ik doe nog één poging. Hoe kan dat nou? Ik vraag u of de regeringsverklaring wordt veranderd. Het antwoord daarop lijkt mij gewoon ''ja'' te zijn!

Minister **De Boer**: Nee, wij hebben afgesproken dat wij in dit jaar een besluit nemen of wij zover kunnen komen dat wij tot die 5% gaan. Dat is de discussie. Daarom staat in het regeerakkoord 3% tot 5%, omdat wij toen nog niet konden voorzien of het 3% zou worden dan wel of wij in 1995 het besluit konden nemen tot 5%. Wij praten alleen maar over een alinea uit de overwegingen en ik wil alleen aangeven, dat het laatste gedachtenstreepje volstrekt spoort met de zinsnede in het regeerakkoord.

Mevrouw **Boers-Wijnberg** (CDA): En de datum in de uitspraak van de motie klopt ook?

Minister **De Boer**: Ik was nog niet klaar en ik ga nu verder.

Ik heb al gezegd, dat ik de motie als een ondersteuning van het beleid zie. In antwoord op de vraag van mevrouw Vos over de behandeling voor de begroting voor 1996 moet ik opmerken, dat ik dit niet kan overzien. Ik zal nagaan of het mogelijk is. Als het inderdaad mogelijk is, wil ik dat graag behandelen. Ik kan haar echter geen toezeggingen doen, omdat ik eerst met het apparaat moet bezien hoeveel werk dit met zich zal brengen. Als het kan, doen wij dat, want dan is het praktischer om dat voor de begrotingsbehandeling met elkaar besproken te hebben. Ik kan in ieder geval wel toezeggen, dat het voor het kerstreces behandeld zal worden.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Wij nemen dit jaar dus nog het besluit welke reductiedoelstellingen wij kiezen voor het jaar 2000?

Minister **De Boer**: Dat hadden we sowieso afgesproken. Wat in deze motie staat, is dat er een pakket maatregelen gepresenteerd moet worden, waarmee wordt aangegeven hoe die 5% kan worden bereikt. In de tweede plaats wordt er gesproken over een kosten/baten-analyse. Ik vind dat een goede onderbouwing van hetgeen wij moeten besluiten in het najaar. Nogmaals, als het eerder kan, belet niets ons om die discussie eerder te voeren. Ik pas ervoor om dat te beloven, want ik kan absoluut niet voorzien welke organisatorische problemen ik mij daarmee op de hals haal. Het is geen principieel probleem.

Voorzitter! De heer Crone heeft een motie ingediend op stuk nr. 57. Ook die motie kan ik geheel tot de mijne maken, want daarin staat in wezen hetgeen waarover wij vanmiddag hebben gesproken. Het lijkt mij een goede zaak, dat deze motie in de komende jaren een rol blijft spelen.

Vervolgens kom ik toe aan een reactie op twee ongenummerde moties. De eerste motie gaat over de 20% reductiedoelstelling voor het jaar 2005. In dit verband lijkt het mij goed, eerst vast te stellen dat wij in Berlijn nog geen afspraken maken over reductiedoelstellingen. In Berlijn zullen wij afspreken, in de komende periode een discussie te hebben die zal leiden tot een afspraak in 1997.

Dat is de lijn die in internationaal verband wordt gevolgd. Dat de Kamer mij met een boodschap op weg stuurt, vind ik op zichzelf een goede zaak. Er zal namelijk tijdens de verschillende discussies door de partijen worden besproken wat wel en wat niet haalbaar zal zijn.

Vanmiddag heb ik gezegd ± en dat is nog eens herhaald door de heer Crone ± dat ik de reductiedoelstelling van jaarlijks 1% á 2% hanteerbaar vind en dat ik over die doelstelling in het Berlijnse wil spreken. De geachte afgevaardigde heeft echter gezegd, dat de doelstelling van 20% in vijf jaar voor alle landen zou moeten gelden, dus in het algemeen. Hoe sympathiek ik de motie ook vind, ik kan haar op dit moment niet overnemen. Wel wil ik haar in mijn beschouwingen betrekken, evenals de andere moties.

Ik wijs nog op het volgende. Er wordt voorgesteld te komen tot een doelstelling van 20% in vijf jaar. We zijn er niet in geslaagd om in tien jaar te komen tot een stabilisatie en dan vind ik het nastreven van de doelstelling van 20% in vijf jaar een geweldige opgave. Met een toezegging in dezen zou ik misschien pretenderen iets waar te maken wat ik niet waar kan maken. Dit betekent niet dat ik de reductiedoelstelling van 20% niet zeer zinvol zou vinden, maar als internationale doelstelling is zij nauwelijks haalbaar. Hierover hebben wij eerder deze middag ook al gesproken. Het is natuurlijk wel noodzakelijk dat wij in Berlijn en in alle sessies die daarna komen, met elkaar spreken over alle technologische maatregelen die getroffen kunnen worden en die wellicht ± ik hoop het van harte ± op den duur meer resultaat zullen opleveren dan tot nu toe het geval was. Op basis van de te treffen maatregelen, waarover wij ook in internationaal verband een afspraak kunnen maken, zouden wij dichter bij die 20% kunnen komen. Op dit ogenblik durf ik op dit punt echter geen hardere toezeggingen te doen dan ik nu doe.

De heer **Stellingwerf** (RPF): Voorzitter! Zojuist is een beoordeling gegeven van een motie van onder andere de fractie van D66. In die motie wordt gevraagd de Kamer een pakket maatregelen voor te leggen waarbij wordt uitgegaan van bepaalde percentages. Zou het niet mogelijk zijn het pakket aan maatregelen dat nodig is voor het thans genoemde percentage, ook aan te geven?

Minister **De Boer**: Maar bij dat andere pakket gaat het om actie in internationaal verband.

De heer **Stellingwerf** (RPF): Maar het gaat mij om de maatregelen voor Nederland.

Minister **De Boer**: U doelt op de 20% in 2000 tot 2005, alleen in Nederland? U wilt dat ik ten aanzien daarvan een voorstel doe?

De heer **Stellingwerf** (RPF): Nee, ik vraag iets anders. U wordt in een van de moties gevraagd een pakket van maatregelen voor te stellen...

Minister **De Boer**: Maar daarbij gaat het om een ander pakket.

De heer **Stellingwerf** (RPF): Maar ik vraag u de consequenties ervan ook aan te geven.

Minister **De Boer**: U doelt op de consequenties die de introductie van die pakketten zouden hebben in de periode na 2000? Op zichzelf lijkt mij dit een simpele zaak. Natuurlijk heeft dit punt te maken met de discussie waarop mevrouw Vos duidde. Ook door de heer Crone en mevrouw Augusteijn is deze kwestie aan de orde gesteld. Op dit moment verzet ik mij echter tegen de precisering op en de vaststelling van de 20%. Misschien vraagt de geachte afgevaardigde mij uit te rekenen wat de consequenties van de pakketten zijn voor de periode na bijvoorbeeld 2005. Als dat zo is, kan ik mij in dat verzoek vinden. Met de motie als zodanig heb ik echter moeite.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Voorzitter! In het NMP 2 staat, dat de strategie in internationaal verband ongewijzigd blijft en dat die gericht is op onderzoek naar en stimulering van de mogelijkheid van 20% CO_2-reductie in de geÏndustrialiseerde landen in het jaar 2005 ten opzichte van de huidige uitstoot. In feite staat dit voornemen in het NMP 2. Mijn vraag is dan ook: kan de minister niet op grond van het NMP 2 met deze inzet in Berlijn overleg plegen? Nogmaals, ik zet de minister niet klem door vast te houden aan het precieze getal. Het is echter, gelet ook op alle bestaande technische mogelijkheden, van belang dat de minister een richting aan gaat geven met het oog op de strategie die straks gezamenlijk in Europa zal worden gevolgd.

Minister **De Boer**: Ik heb al gezegd: ik wil die inzet onder mijn arm meenemen. De zaak wordt in Berlijn nog niet vastgesteld. Dat gebeurt pas in 1997. Er is dus eerst nog een heel traject te bewandelen. Ik heb goed naar u geluisterd. Hetgeen u naar voren bracht, speelt ook een rol in het denken van anderen. Op dit ogenblik gaat het erom wat haalbaar is. Ik weet dat u dat waarschijnlijk niet zo prettig vindt om te horen, maar het is toch een aspect waar ik rekening mee te houden heb. Nogmaals, ik wil die inzet meenemen. Ik ben mij er heel goed van bewust dat er partijen in deze Kamer zijn die een jaarlijkse reductie van 1% á 2% te gering vinden. Overigens bouwt dat natuurlijk ook op. De Kamer kan ervan op aan dat ik er alles aan zal doen als er meer mogelijk is. Dan kom ik ermee terug in de Kamer, want dan verandert er ook iets voor de Nederlandse situatie. Zover wil ik gaan.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): U zei dat een en ander pas in 1997 wordt vastgesteld. Dat betekent dat er twee kostbare jaren verloren gaan.

Minister **De Boer**: Ja, maar dat is de afspraak in Berlijn. Daar kan ik op dit ogenblik niets aan doen. Dat is het vervolg van de afspraken die in Rio zijn vastgelegd. Het is een tussenstap. Nu moeten wij met elkaar afspreken dat wij úberhaupt bereid zijn, een nieuwe doelstelling te formuleren voor de periode na 2000 en dat wij tussen nu en 1997 met elkaar dit traject willen bewandelen om te bezien welke maatregelen er genomen moeten worden om die doelstelling te bereiken. Daar hebben wij twee jaar voor nodig. Daar kan ik niets aan doen.

De heer **Crone** (PvdA): Ik krijg een dubbele uitleg van mevrouw Vos over haar motie, want zij leest nu het NMP voor en daarin staat: de geÏndustrialiseerde wereld moet toe naar een reductie van 20%. Daar staat niet dat Nederland dat moet. Dat betekent dat er onderhandelingen plaats zullen moeten vinden binnen de geÏndustrialiseerde wereld. Dat beoogde ik precies met de doelstelling van een reductie met

1% of 2% jaarlijks. Ik vraag mevrouw Vos nogmaals of haar doelstelling gericht is op een afspraak voor de gehele geÏndustrialiseerde wereld over een reductie van 20%. Dan geldt nog in veel sterkere mate dan voor ons, dat iedereen weet dat die inzet niet haalbaar is, zeker als er nog twee jaar verloren gaan met onderhandelen.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Volgens mij maakt het niet zoveel uit hoe de motie gelezen wordt. Het gaat om geÏndustrialiseerde landen in Europa en Nederland is een geÏndustrialiseerd land. Ik vind dat Nederland in ieder geval in dat internationale verband de inzet moet kiezen van een reductie met 20% in 2005. Daar moet Nederland ook de strategie op uitstippelen.

De heer **Crone** (PvdA): Dus ieder land evenveel; ieder land 20%.

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Het is natuurlijk een andere vraag of het op die manier moet. Wat mij betreft kan Nederland die toezegging doen. Of andere landen dat kunnen, is de vraag. Het gaat mij om de inzet die Nederland zal kiezen. Uiteindelijk, als je op 5% uitkomt in 2000 en je doet er per jaar 2% bovenop, zit je ook op min 15% in 2005. Dus misschien lopen wij wat dat betreft niet zover uit elkaar.

Minister **De Boer**: Nog even en dan wordt de motie van de heer Crone algemeen ondersteund.

Voorzitter! Er ligt nog een motie voor op stuk nr. 59. Ik begrijp dat het verschil tussen deze motie en de motie die mevrouw Augusteijn heeft ingediend, gelegen is in het tijdstip. Mevrouw Vos vraagt om duidelijkheid voor de begroting voor 1996. Ik heb gezegd dat ik die duidelijkheid zal geven als dat mogelijk is. Ik kan het echter niet beloven, omdat ik niet weet welke organisatorische problemen dat geeft. Wat mij betreft zou het een goede zaak zijn.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, aanstaande dinsdag over de moties te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Balansverkorting geldelijke steun volkshuisvesting (23817)**, en van:
- de motie-Poppe over het beleid m.b.t. de woninggebonden subsidies (23817, nr. 23);
- de motie-Poppe over het bruteringsakkoord (23817, nr. 24);
- de motie-Versnel-Schmitz/Duivesteijn over de financiÎle positie van sociale verhuurders (23817, nr. 26);
- de motie-Versnel-Schmitz c.s. over de prestatie-eisen t.a.v. de besteding van het maatschappelijk kapitaal (23817, nr. 27);
- de motie-Versnel-Schmitz/Duivesteijn over versterking van de positie van de huurders (23817, nr. 28);
- de motie-Duivesteijn c.s. over wijziging dan wel aanvulling van artikel 11 van het BBSH (23817, nr. 29);
- de motie-Duivesteijn/Versnel-Schmitz over wijziging dan wel aanvulling van het BBSH (23817, nr. 30);
- de motie-Duivesteijn c.s. over het financiÎle toezicht op toegelaten instellingen (23817, nr. 31);
- de motie-Duivesteijn/Versnel-Schmitz over bespreking van de kaders voor het huurbeleid (23817, nr. 32);
- de motie-Duivesteijn over de middelen in het kader van het flankerend beleid (23817, nr. 33).

(Zie vergadering van 14 maart 1995.)

De **voorzitter**: De heer Duivesteijn vraagt heropening van de beraadslaging. Ik stel voor, aan dit verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **Duivesteijn** (PvdA): Voorzitter! Allereerst dank ik de Kamer ervoor dat er zelfs een vierde termijn mogelijk is. Ik neem aan dat het de staatssecretaris tot zeer grote tevredenheid stemt dat zijn wet toch maar deze aandacht krijgt.

In de afgelopen weken hebben wij zeer uitvoerig met elkaar gedebatteerd over de Wet balansverkorting geldelijke steun volkshuisvesting. Daarbij is onder andere meer markt, minder overheid, meer vrijheid voor de verhuurders aan de orde gekomen, alsmede de noodzaak tot meer bescherming van de huurders die kwetsbaar zijn. De PvdA heeft sterk aangedrongen op een verscherping van het beleid dat zou moeten leiden tot bescherming van in elk geval de kwetsbare groepen, en dat zijn er nogal wat als wij kijken naar degenen die afhankelijk zijn van de individuele huursubsidie. Tijdens het beraad dat mijn fractie in de afgelopen week heeft gehad, is zij tot de conclusie gekomen dat zij deze wet alleen maar kan steunen ± wij hebben een positieve intentie: wij vinden de wet technisch gesproken nog steeds buitengewoon fascinerend en wij steunen haar inhoudelijk ± als er een soort stelsel wordt opgebouwd waardoor in het bijzonder de kwetsbare huurder een grotere vorm van bescherming wordt geboden dan thans het geval is. Zoals ik al in verschillende toonaarden aan de orde heb gesteld, is het gekke en vervelende dat heel weinig aandacht wordt gegeven aan het opbouwen van het systeem van bescherming.

De initiatiefwet die ik zelf heb mogen indienen, had natuurlijk van de vorige staatssecretaris gelijktijdig met de wet balansverkorting moeten worden ingediend. Wij hebben ons nog eens bezonnen op de vraag hoe wij nu verder moeten en welke opstelling de fractie van de PvdA hierin moet kiezen. Wij zijn van mening ± daarom hebben wij gevraagd om deze vierde termijn ± dat er toch nog iets nodig is voordat wij akkoord gaan met deze wet. Daarvoor willen wij heel direct een relatie leggen met de vrijheid in het huurbeleid. De staatssecretaris is daar een warm voorstander van en ik moet constateren dat een groot deel van de Kamer dat ook is. Als die vrijheid wordt nagestreefd, moet de Wet individuele huursubsidie beter worden afgestemd op de kwetsbaarheid van mensen die individuele huursubsidie krijgen.

Feitelijk moeten wij constateren dat de Wet individuele huursubsidie niet is afgestemd op de flexibilisering van het huurbeleid. Ik vertel hiermee niets nieuws; dit is een constatering die de staatssecretaris in een van zijn stukken reeds gedaan heeft. Voorts moeten wij constateren dat huurders die afhankelijk zijn van de individuele huursubsidie, als gevolg van de vrijheid in de huursombenadering niet of